

BARTOSZ KOWALSKI

Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politologicznych

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-0002-5991-8663

bartosz.kowalski@wsmip.uni.lodz.pl

Wewnętrzna kontestacja ról w polityce zagranicznej Polski wobec Chin w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę

Domestic contestation in Poland's foreign policy towards China in the context of Russia's invasion of Ukraine

Słowa kluczowe:

polityka zagraniczna Polski, relacje polsko-chińskie, teoria ról, wojna w Ukrainie, Chiny i Europa Środkowo-Wschodnia, relacje chińsko-rosyjskie

Keywords:

Poland's foreign policy, Poland-China relations, role theory, war in Ukraine, China-Central and Eastern Europe, China-Russia relations

Wewnętrzna kontestacja ról w polityce zagranicznej Polski wobec Chin w kontekście inwazji Rosji na Ukrainę

W latach 2017–2023 wśród polskich władz ścierały się dwie główne wizje prowadzenia polityki wobec Chin. Główna oś podziału przebiegała między ośrodkiem prezydenckim Andrzeja Dudy – rzecznika zaangażowania Polski we współpracę z Chinami – oraz rządem premiera Mateusza Morawieckiego, który wyraźnie opowiadał się za polityką powstrzymywania Chin. Niniejszy artykuł analizuje te podziały w perspektywie koncepcji wewnętrznej kontestacji horyzontalnej ról narodowych w polityce zagranicznej. Oprócz zidentyfikowania ról przyjmowanych przez poszczególne ośrodki w polskiej polityce zagranicznej w stosunku do Chin, interpretacji poddano również wewnętrzne i zewnętrzne czynniki je kształtujące.

Domestic contestation in Poland's foreign policy towards China in the context of Russia's invasion of Ukraine

Between 2017 and 2023, the Polish authorities presented two main foreign policy visions towards China. The main division line was between President Andrzej Duda – a supporter of Poland's engagement with China – and the government of Prime Minister Mateusz Morawiecki, who explicitly advocated a policy of containment of China. The article examines these divisions from the perspective of the domestic horizontal contestation of national roles in foreign policy. In addition to identifying the roles adopted by the leading centres in Polish foreign policy towards China, the article also analyses the internal and external factors shaping them.

Wprowadzenie

W 2015 r. Prawo i Sprawiedliwość (PiS) wygrało kolejno wybory prezydenckie (w maju) i parlamentarne (w październiku), osiągając tym samym absolutną dominację w polskim krajobrazie politycznym¹. Do 2017 r. zarówno premier Beata Szydło, jak i prezydent Andrzej Duda utrzymywali przyjazne stosunki z Chinami, kontynuując linię polityczną rządu Platformy Obywatelskiej (PO) i Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), nakreśloną w ramach chińsko-polskiego partnerstwa strategicznego, zawartego przez przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) Hu Jintao i prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w grudniu 2011 r.² Co więcej, w początkowym okresie rządów PiS (i jego koalicjantów w ramach Zjednoczonej Prawicy) nastąpiło podniesienia rangi relacji bilateralnych z Chinami do poziomu wszechstronnego partnerstwa strategicznego, które zostało przypieczętowane podczas wizyty przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w Polsce w czerwcu 2016 r.³ Oficjalne deklaracje szły w tym okresie w parze z regularnymi spotkaniami na najwyższym szczeblu. W 2015 r. Chiny odwiedził prezydent Andrzej Duda, a rok później minister spraw zagranicznych Witold Waszczykowski, który entuzjastycznie wypowiadał się o perspektywach stojących przed Polską w relacjach z Chinami⁴.

- 1 Autor dziękuje za uwagi do pierwopisu artykułu dr. Adrianowi Bronie z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz anonimowym recenzentom. Niniejszy artykuł powstał w ramach grantu Uniwersytetu Łódzkiego IDUB nr. B2212001000110.07.
- 2 *Wspólne oświadczenie Rzeczypospolitej Polskiej i Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie ustanowienia partnerskich stosunków strategicznych*, Ambasada Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce [online], 13 I 2012 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://pl.china-embassy.gov.cn/pol/zt/zfvisit/201201/t20120113_2370725.htm>. Drugi rząd PO-PSL w latach 2011–2015 był wobec Chin nastawiony znacznie bardziej entuzjastyczny niż pierwszy rząd tejże koalicji w latach 2007–2011, gdy Polska próbowała m.in. zbojkotować Igrzyska Olimpijskie w Pekinie w 2008 r. w związku z łamaniem prawa człowieka w Tybecie.
- 3 *Wspólne oświadczenie w sprawie ustanowienia wszechstronnego strategicznego partnerstwa między Rzeczpospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową*, Prezydent.pl [online], 20 VI 2012 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.prezydent.pl/download/gfx/prezydent/pl/defaultaktualnosci/5378/258/1/20_06_16_wspolne_oswiadczenie_pl_polski.pdf>.
- 4 Witold Waszczykowski w *Chinach: Polska ma potencjał, by stać się ważnym partnerem Pekinu*, „Dziennik” [online], 24 IV 2016 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/518908,witold-waszczykowski-w-chinach-polska-ma-potencjal-by-stac-sie-waznym-partnerem-pekinu.html>>.

Jednocześnie Polska aktywnie angażowała się w prace formatu 16+1 (14+1)⁵, którego coroczne szczyty odbywały się z udziałem najwyższych rangą przedstawicieli władz RP: prezydenta Dudy w 2015 r. i premier Szydło w latach 2016–2017. Polska stała się również państwem założycielskim Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB) i podobnie jak pozostałe państwa Europy Środkowo-Wschodniej podpisała list intencyjny w sprawie udziału w Inicjatywie Pasa i Szlaku. Potwierdzeniem zaangażowania władz RP w relacje z Chinami był udział premier Szydło w inauguracyjnym Forum Pasa i Szlaku w Pekinie w kwietniu 2017 r. Rozwój kontaktów pomiędzy rządami centralnymi obu państw pokrywał się z licznymi interakcjami władz szczebla lokalnego – chińskich prowincji i miast oraz ich polskich odpowiedników⁶.

Mimo ogólnego entuzjazmu polskich władz wobec współpracy z Chinami, w listopadzie 2016 r., podlegająca ministrowi obrony Antoniemu Macierewiczowi, Agencja Mienia Wojskowego odwołała przetarg na chińską inwestycję w hub logistyczny w Łodzi, powołując się na „konieczność przeprowadzenia dodatkowej analizy”⁷. Znaczącą przyczyną odwołania przetargu wydają się być wątpliwości, które pod adresem Chin zgłaszał publicznie poseł Macierewicz jeszcze przed zaprzysiężeniem na szefa MON. W październiku 2015 r., zaprzeczywszy w wywiadzie dla telewizji polonijnej w Kanadzie, że w Łodzi powstaje chiński hub, Macierewicz zwrócił uwagę na zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski płynące z ekspansji Chin w ramach Nowego Szlaku Jedwabnego i zacieśniania się współpracy Chin i Rosji, które jego zdaniem działają w porozumieniu z państwami Europy Zachodniej, aby wypchnąć Stany Zjednoczone z Eurazji i pozbawić Polskę

- 5 Powstały w 2012 r. format współpracy Chin i Europy Środkowo-Wschodniej pod numeryczną nazwą 16+1, w 2019 r. został rozszerzony o Grecję, zmieniając się w 17+1. Następnie w 2021 r. chińską platformę multilateralną opuściła Litwa, a w kolejnym roku Łotwa i Estonia, redukując skład liczebny formatu do 14+1. Wobec postępującej erozji formatu strona chińska zaczęła unikać stosowania jego numerycznej nazwy. Dlatego w trosce o przejrzystość wywodu autor w całym tekście stosuje pierwotną nazwę 16+1.
- 6 A. Skorupska, *Paradyplomacja Polska-Chiny. Współpraca polskich województw z chińskimi prowincjami*, „Sprawy Międzynarodowe” 2017, t. 70, nr 2, s. 131–140.
- 7 *Agencja Mienia Wojskowego odwołała przetarg*, TVP3Łódź [online], 7 XII 2016 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://lodz.tvp.pl/28130484/agencja-mienia-wojskowego-odwolala-przetarg>>.

niepodległości⁸. Choć w lutym 2017 r. minister Macierewicz nie odwołał się do tej argumentacji w sejmowej debacie na temat polityki zagranicznej RP, to kilkakrotnie podkreślił względy bezpieczeństwa, które stały za wstrzymaniem chińskiej inwestycji⁹.

Jednak wyraźna zmiana w polityce rządu RP wobec Chin nastąpiła dopiero wtedy, gdy w grudniu 2017 r. stanowisko premiera objął Mateusz Morawiecki. Odtąd można zaobserwować rysujące się rozbieżności stanowisk między premierem i prezydentem na tle polityki wobec Chin. W artykule różnice te są rozpatrywane przez pryzmat teorii horyzontalnej kontestacji ról narodowych w polityce zagranicznej.

Zarys teorii ról narodowych

Prekursorem zastosowania teorii ról narodowych w stosunkach międzynarodowych jest Kalevi Holsti, który w 1970 r. określił rolę narodową jako typowe wzory postaw i decyzji rządów wobec innych państw w polityce zagranicznej. Zdaniem badacza „rola narodowa” to „określone przez decydentów politycznych ogólne rodzaje decyzji, zobowiązań, zasad i działań właściwych dla ich państw, oraz funkcji, które dane państwo powinno sprawować w sposób ciągły w systemie międzynarodowym lub w systemach regionalnych. Jest to «wizerunek» należytych orientacji lub funkcji ich państw wobec, lub w ramach, środowiska zewnętrznego”¹⁰. Zgodnie z tą koncepcją, decyzje i działania podejmowane przez państwo w polityce zagranicznej mogą być postrzegane jako próby odgrywania ról narodowych, a co za tym idzie, typowe decyzje powinny być przynajmniej spójne z przyjętymi rolami¹¹. Przeprowadzony przez Holstiego proces identyfikacji 17 głównych

8 Antoni Macierewicz o Nowym Jedwabnym Szlaku: likwidacja Polski jako niepodległego podmiotu, Inwestycje Kolejowe [online], 3 IX 2015 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=7gqX57MdcuY>>.

9 B. Kowalski, *From railway dreams to a reality check. Achievements and challenges of Sino-Polish relations at the local level – the case of Łódzkie-Sichuan partnership*, [w:] *China's Belt and Road Initiative Strategic and Economic Impacts on Central Asia, Southeast Asia, and Central Eastern Europe*, red. A. Gerstl, U. Wallenböck, Routledge, London 2020, s. 204–205.

10 K. J. Holsti, *National role conceptions in the study of foreign policy*, „International Studies Quarterly” 1970, vol. 14, no. 3, s. 246.

11 Tamże, s. 247.

ról narodowych opierał się przede wszystkim na wypowiedziach najwyższych rangą decydentów w polityce zagranicznej (prezydentów, premierów i ministrów spraw zagranicznych), choć w niektórych przypadkach również ambasadorów lub innych urzędników, o ile ich wypowiedzi odzwierciedlały poglądy przywódców¹².

Współcześnie, jak wskazuje badaczka Marijke Breuning – w przeciwieństwie do „pierwszej generacji” teorii ról w polityce międzynarodowej skupiającej się na wpływie otoczenia zewnętrznego na koncepcję ról narodowych – podkreśla się również wpływ czynników wewnętrznych lub osobistych doświadczeń (preferencji) decydentów. Zmiana ta odnosi się do problemu podmiotu w stosunkach międzynarodowych, a więc odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu system międzynarodowy wpływa na politykę zagraniczną państw (i ich decydentów), a jak dalece decydenci (na gruncie własnych przekonań i wyznawanych wartości) mogą kształtować rolę swoich państw w otoczeniu międzynarodowym, a nawet oddziaływać na innych w tymże otoczeniu¹³. O ile prekursorzy teorii ról w stosunkach międzynarodowych byli przede wszystkim strukturalistami, o tyle (pod wpływem podejścia konstruktywistycznego i jednostkowego poziomu analizy) teraz dominuje założenie, że podmiot i struktura wzajemnie się konstytuują¹⁴.

Choć koncepcja ról narodowych tradycyjnie implikowała założenie o wielości ról, które państwo może odgrywać jednocześnie, to w tym paradygmacie teoretycznym przeważało przekonanie o konsensusie między elitami odnośnie do roli narodowej. Jednak wraz z ekspansją teorii ról narodowych, w której uwzględniane były relacje między podmiotem a strukturą, badacze Cristian Cantir i Juliet Kaarbo zwrócili uwagę na możliwość wewnętrznej kontestacji ról narodowych mogącej zaistnieć horyzontalnie (wewnątrz elit rządzących) lub wertykalnie (między elitami i opinią publiczną)¹⁵. Dzięki uwzględnianiu czynników wewnętrznych

12 Tamże, s. 256, 260–271.

13 M. Breuning, *Role theory*, [w:] *Routledge handbook of foreign policy analysis methods*, red. P. A. Mello, F. Ostermann, Routledge, Abingdon and New York 2023, s. 188.

14 Tamże, s. 190.

15 C. Cantir, J. Kaarbo, *Contested roles and domestic politics: reflections on role theory in foreign policy analysis and IR theory*, „Foreign Policy Analysis” 2012, vol. 8, issue 1, s. 5–24.

możliwe jest wskazanie wielu wariantów koncepcji ról narodowych i tego, w jaki sposób są one strategicznie wykorzystywane przez aktorów wewnętrznych, aby pozyskać poparcie dla ich polityk, celów politycznych lub osobistych¹⁶.

Struktura, założenia i metodologia artykułu

W niniejszym artykule autor skupił się na horyzontalnym wymiarze kontestacji ról narodowych w dwóch najważniejszych ośrodkach w polskiej polityce zagranicznej: rządowym (Mateusza Morawieckiego) oraz prezydenckim (Andrzeja Dudy)¹⁷. Tłem rozważań były stosunki z Chińską Republiką Ludową. Ramy czasowe analizy obejmują zaś pierwszy i drugi rząd premiera Morawieckiego (grudzień 2017 – listopad 2023), który sprawował władzę równoległe do obowiązków spełnianych przez prezydenta Dudę.

Do celów niniejszej analizy wybrano dwa rodzaje ról narodowych – „obroncy wiary” i „mediatora-integratora” – które wydają się najpełniej odzwierciedlać polską politykę zagraniczną wobec Chin. W typologii Holstiego rola „obroncy wiary” przypisana jest władzom, które „postrzegają swoje cele i zobowiązania w polityce zagranicznej w kategoriach obrony systemów wartości (bardziej niż określonych terytoriów) przed atakiem. Ci, którzy opowiadają się za koncepcją obrońcy wiary jako roli narodowej, z założenia podejmują się szczególnej odpowiedzialności za zagwarantowanie czystości ideologicznej grupie innych państw”¹⁸. Rola „mediatora-integratora” związana jest natomiast z postrzeganiem siebie „jako zdolnego lub odpowiedzialnego za wypełnianie lub podejmowanie specjalnych zadań w celu pogodzenia konfliktów między innymi państwami lub grupami państw”¹⁹. Pod uwagę wzięto również role: „lidera regionu”, związaną z poczuwaniem się do specjalnych obowiązków w relacjach z innymi państwami w danym regionie, oraz „wiernego sojusznika”, która jest odgrywana

16 Tamże, s. 18–19.

17 Chociaż zgodnie z art. 146 polskiej konstytucji rada ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną państwa, to jednocześnie art. 133 ustawy zasadniczej wskazuje na podobne kompetencje prezydenta, który „w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem”.

18 K. J. Holsti, *National role conceptions in the study of foreign policy*, s. 264.

19 Tamże, s. 265.

„tylko wtedy, gdy rząd podejmuje konkretne zobowiązanie do wspierania polityki innego rządu”²⁰.

Główną metodą przyjętą w badaniu jest analiza dyskursu najważniejszych aktorów w polskiej polityce zagranicznej w stosunku do Chin, czyli prezydenta i jego doradców oraz premiera i członków rządu, przede wszystkim ministra spraw zagranicznych, ministrów obrony i spraw wewnętrznych.

W celu weryfikacji założenia o horyzontalnej kontestacji ról narodowych pomiędzy głównymi aktorami w polityce zagranicznej RP, autor postawił trzy pytania badawcze. Jakie role narodowe w badanym okresie przyjmowali premier i wybrani ministrowie w jego rządzie oraz prezydent? Jak ewoluowało postrzeganie Chin przez polskie władze i jakie były główne czynniki ciągłości lub zmiany ról narodowych? W jaki sposób role te były wykorzystywane do realizacji konkretnych celów politycznych lub/i osobistych głównych decydentów w polskiej polityce zagranicznej?

Artykuł dzieli się na cztery części ustrukturyzowane w sposób chronologiczno-problemowy. Analizie zostały poddane kolejne okresy w stosunkach polsko-chińskich: wzrostu napięć na tle rywalizacji amerykańsko-chińskiej (lata 2018–2019), współpracy w walce z pandemią Covid-19, która nałożyła się na zmianę w relacjach Polski z USA i UE (2020–2021), oraz w kontekście wojny w Ukrainie (2022–2023).

Polska w obronie „wolnego świata” przed Chinami

Po objęciu teki premiera przez Morawieckiego w grudniu 2017 r. doszło do wyraźnego przewartościowania polskiej polityki zagranicznej wobec Chin. Na przykład w lipcu 2018 r. premier nie wziął udziału w szczycie 16+1 w Sofii, udał się natomiast na Pielgrzymkę Rodzin Radia Maryja na Jasną Górę. Oprócz Litwy, która w tym czasie obchodziła święto narodowe, tylko Polska obniżyła rangę swojego przedstawiciela na szczycie, delegując wicepremiera Jarosława Gowina²¹. Proces ochłodzenia relacji z Chinami odbywał

20 Tamże, s.261, 267.

21 B. Kowalski, *What's next for the China-CEE 16+1 platform?*, „The Diplomat” [online], 17 VII 2018 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://thediplomat.com/2018/07/whats-next-for-the-china-cee-161-platform/>>. Z drugiej strony, rok później, Mateusz Morawiecki reprezentował Polskę na szczycie formatu w Chorwacji 2019 r., gdzie – jak

się w kontekście wyraźnego zacieśniania przez Polskę strategicznej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. W listopadzie 2018 r. minister obrony RP Mariusz Błaszczak, który prowadził w Waszyngtonie rozmowy o wzmocnieniu amerykańskiej obecności wojskowej w Polsce, powiedział w wywiadzie dla Telewizji Polskiej, że USA skorzystają na utworzeniu stałej bazy wojskowej w Polsce, gdyż pomoże to „powstrzymać postępy rosyjskiego imperium, które wraz z Chinami tworzy koalicję wymierzoną w wolny świat”²². W tym samym miesiącu w Hamburgu, w trakcie dyskusji z ówczesnym wicekanclerzem Olafem Scholzem o relacjach transatlantyckich premier Morawiecki stwierdził, że „Chiny rzucają wyzwanie wolnemu światu demokracji i Sojuszowi Transatlantyckiemu. Musimy znaleźć sposób, aby utrzymać właściwy poziom odstraszenia, nie przeciwko siłom wolnego świata, ale Chinom i Rosji”²³. Na podstawie tych wypowiedzi widzimy, w jaki sposób rola „obrońcy wiary” była strategicznie wykorzystywana przez ministra obrony i premiera do uzasadnienia potrzeby ściślejszej współpracy z USA w zakresie bezpieczeństwa i pozyskiwania amerykańskiego wsparcia wojskowego.

Natomiast najpoważniejszy jak dotąd kryzys w dwustronnych relacjach polsko-chińskich wywołało zatrzymanie w styczniu 2019 r., w związku z podejrzeniami o szpiegostwo na rzecz Chin, chińskiego pracownika polskiego oddziału Huawei – Wang Weijinga. Sprawa, która toczy się w wyraźnym kontekście rywalizacji amerykańsko-chińskiej, po upływie ponad czterech lat nie doczekała się rozstrzygnięcia – w utajnionym procesie Wanga nie zapadł wyrok, nie ma również decyzji polskich władz w sprawie

powiedział – przeprowadził konstruktywną rozmowę z premierem Li Keqiangiem, komunikując mu oczekiwania w sprawie zniesienia przez Chiny barier dla polskich eksporterów i przedsiębiorców i lobbując na rzecz napływu chińskich turystów do Polski. *Mateusz Morawiecki po szczycie 16+1 w Dubrowniku*, Kancelaria Premiera [online], 12 IV 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=4D91Mt-A1HM>>.

- 22 *Fort Trump coraz bliżej?*, Wiadomości TVP [online], 13 XI 2018 [dostęp: 10 XII 2023]: <<https://wiadomosci.tvp.pl/39936650/fort-trump-coraz-blizej>>.
- 23 *Premier Mateusz Morawiecki w Hamburgu: Polska jest jednocześnie proamerykańska i proeuropejska*, Kancelaria Premiera [online], 17 XI 2018 [dostęp: 10 XII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/premier/premier-mateusz-morawiecki-w-hamburgu-polska-jest-jednoczesnie-proamerykanska-i-proeuropejska>>.

nowelizacji ustawy dotyczącej bezpieczeństwa sieci 5G i przepisów, które formalnie wykluczyłyby z niej chińskie podmioty²⁴.

Prezydent Duda raczej unikał zajmowania stanowiska w sprawie współpracy Polski z Huawei. W styczniu 2019 r. zabrał głos, mówiąc o jednomyślności z rządem w tej kwestii. Wpisując się w rolę obrońcy wiary, prezydent delikatnie zasugerował, że ze względów „historyczno-tożsamościowych” bliżej jest mu do współpracy z firmami europejskimi czy ze Stanów Zjednoczonych niż do producentów azjatyckich, nie wymieniając *explicite* Chin²⁵.

Znacznie bardziej zdecydowany w tym względzie był premier Morawiecki, który we wrześniu tego samego roku podpisał z wiceprezydentem USA Mikiem Pencem deklarację o bezpieczeństwie sieci 5G. Dokument ten, jakkolwiek w sposób domyślny i niewiążący, wykluczał współpracę Polski z Huawei i ZTE²⁶. Na zagrożenia związane ze współpracą z Chinami, również w zakresie 5G, zwrócił uwagę minister spraw wewnętrznych i administracji oraz koordynator służb specjalnych Mariusz Kamiński. W grudniu 2019 r., na spotkaniu w Wilson Center w Waszyngtonie, minister Kamiński ostro skrytykował krótkowzroczność części państw europejskich, które uzależniają się od chińskiego kapitału, ignorując fakt, że Chiny są rządzone przez partię komunistyczną. W tym miejscu minister Kamiński przyjął rolę „obrońcy wiary”, odwołując się do własnych, studenckich doświadczeń w działalności opozycyjnej i zwracając uwagę, że w Chinach rządzi ta sama partia, która w 1989 r. na Placu Tiananmen dokonała masakry na jego rówieśnikach²⁷.

24 Szerzej nt. międzynarodowego kontekstu afery Huawei zob. S. Czubkowska, *Chińczycy trzymają nas mocno*, Znak, Kraków 2022, s. 17–50.

25 P. Orlikowski, *Prezydent o sieci 5G i zatrzymaniu pracownika Huawei*, „Musimy być bardzo ostrożni”, Money.pl [online], 23 I 2019, [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.money.pl/gospodarka/prezydent-o-sieci-5g-i-zatrzymaniu-pracownika-huawei-musimy-byc-bardzo-ostrozni-6341323727693441a.html>>.

26 *U.S.-Poland Joint Declaration on 5G*, Gov.pl [online], 2 IX 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/attachment/fcfba15a-04b1-4837-a318-9coe737cb37b>>.

27 *Minister Kamiński ostro o Chinach i 5G*, „Ogarnia mnie przerażenie”, Bankier.pl [online], 10 XII 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Minister-Kaminski-ostro-o-Chinach-i-5G-Ogarnia-mnie-przerazenie-7787534.html>>. Po drugiej stronie frakcji „jastrzębi” w obozie rządzącym znajduje się poseł Marek Suski – bliski współpracownik prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego. Suski od wielu

W odniesieniu do 5G Morawiecki wykorzystywał rolę „obrońcy wiary”, aby przekonywać europejską opinię publiczną o zagrożeniu ze strony autorytarnych Chin i potrzebie współpracy z USA. W lipcu 2020 r. na łamach brytyjskiego dziennika „The Telegraph” szef polskiego rządu ostrzegł przed ryzykiem, jakie dla bezpieczeństwa Europy może nieść współpraca z dostawcami technologii 5G kontrolowanymi przez autorytarny reżim. Wypowiedź Morawieckiego nie zawierała wówczas odniesień ani do Chin, ani do nazw chińskich firm telekomunikacyjnych. Według premiera sygnałem ostrzegawczym w tej sprawie była pandemia Covid-19, która pokazała potrzebę posiadania bezpiecznych łańcuchów dostaw, w tym środków medycznych. Jego zdaniem sojusz z USA, który „zapewnił dobrobyt i pokój powojennej Europie Zachodniej”, powinien być przez Europę kontynuowany również w wymiarze technologicznym, a zwłaszcza jeśli chodzi o budowę sieci 5G²⁸. Do tegoż artykułu niemal natychmiast odniósł się ambasador ChRL w Polsce Liu Guangyuan. Na łamach dziennika „Rzeczpospolita” przypisał on postępowanie Polski i innych państw europejskich w sprawie 5G „amerykańskiej hegemonii”, uznając blokowanie Huawei za działanie polityczne i przyrównał je do technologicznej „żelaznej kurtyny”²⁹.

Współpraca z Chinami w czasie pandemii Covid-19

Po wybuchu pandemii Covid-19 władze Polski, podobnie jak wiele innych państw, starały się o dostęp do zasobów chińskich środków ochronnych i sprzętów medycznych potrzebnych do walki z Covid-19. Zapotrzebowanie to Chiny starały się wykorzystywać zarówno w polityce wewnętrznej, do ukrywania początkowo nieudolnej reakcji na wybuch pandemii i legitymizacji rządów Komunistycznej Partii Chin (KPCh), jak

lat kieruje Polsko-Chińską Grupą Parlamentarną, nie kryje entuzjazmu wobec chińskich osiągnięć i bierze udział w różnych spotkaniach pod egidą KPCh dotyczących współpracy partyjnej.

28 Mateusz Morawiecki w „Daily Telegraph”: w kwestii 5G cała Europa musi stać razem z USA, Gov.pl [online], 16 VII 2020, [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/ukraina/mateusz-morawiecki-w-daily-telegraph-w-kwestii-5g-cala-europa-musi-stac-razem-z-usa>>.

29 Liu Guangyuan, *Nie dla „żelaznej kurtyny” technologii 5G*, „Rzeczpospolita” [online], 17 VII 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art8872921-nie-dla-zelaznej-kurtyny-technologiei-5g>>.

i międzynarodowej – w rywalizacji systemowej z demokracjami liberalnymi³⁰. Władze ChRL w zamian za dostęp do różnego rodzaju materiałów medycznych i szczepionek wymuszały na państwach korzystających z chińskich zasobów różnego rodzaju koncesje polityczne, domagając się od nich powstrzymywania się od krytyki Chin na arenie międzynarodowej³¹ oraz udziału w „ceremoniach wdzięczności” za pomoc medyczną³².

Na tym tle prezydent i premier prezentowali odmienne koncepcje ról narodowych. Choć w połowie kwietnia 2020 r. premier Morawiecki osobiście powitał w Warszawie pierwszy samolot z ładunkiem ochronnych materiałów medycznych, który przyleciał z Chin, to, w przeciwieństwie do wielu państw regionu, nie uczynił tego w obecności przedstawicieli chińskiej ambasady. Premier był więc prawdopodobnie ostrożny, nie chciał osobiście legitymizować chińskiej pomocy, choć jednocześnie starał się wykorzystać przybycie zaopatrzenia medycznego do własnych celów politycznych, m.in. do zademonstrowania skuteczności działania i organizowania dostaw w warunkach globalnej konkurencji. Niemniej, podczas konferencji prasowej na płycie lotniska w Warszawie, podziękował prezydentowi Dudzie za rozmowy z Xi Jinpingiem, które pomogły w „udrożnieniu kanałów komunikacyjnych” i przyspieszyły transporty z Chin³³.

Było to nawiązanie do rozmowy telefonicznej Andrzeja Dudy z Xi Jinpingiem z 25 marca, w której polski prezydent przyjął rolę „wiernego sojusznika”, stwierdzając, że Chiny podjęły na czas zdecydowane działania, aby skutecznie powstrzymać rozprzestrzenianie się koronawirusa oraz wsparły Polskę w zaspokajaniu pilnego zapotrzebowania na środki medyczne. O rozmowie i wyrazach wdzięczności ze strony Andrzeja Dudy poinformowano na pierwszej stronie „Dziennika Ludowego” – organu

30 B. Kowalski, M. Rekść, *Pandemic diplomacy and patron–client relations in Sino-Serbian cooperation*, „China Information” 2023, vol. 37, issue 2, s. 190–194, DOI: 10.1177/0920203X231155148.

31 Y. Solonyna, R. Standish, *China used vaccines, trade to get Ukraine to drop support for Xinjiang scrutiny*, Radio Free Europe Radio Liberty [online], 28 VII 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rferl.org/a/china-vaccines-ukraine-xinjiang/31382099.html>>.

32 B. Kowalski, *China's mask diplomacy in Europe: Seeking foreign gratitude and domestic stability*, „Journal of Current Chinese Affairs” 2021, vol. 50, issue 2, s. 214–218, DOI: 10.1177/18681026211007147.

33 *Konferencja prasowa premiera Mateusza Morawieckiego*, OnetNews [online], 14 IV 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=GCP10MGqkOE>>.

prasowego KPCh – co wskazuje, że słowa poparcia polskiego prezydenta zostały wykorzystane w polityce wewnętrznej do celów legitymizacji władzy³⁴. W marcu 2021 r., po kolejnej rozmowie z Xi Jinpingiem, Kancelaria Prezydenta RP poinformowała, że Andrzej Duda poruszył w niej kwestię polsko-chińskiej współpracy w walce z pandemią i na wniosek premiera Morawieckiego sondował możliwość zakupu chińskich szczepionek³⁵. W sytuacji kryzysowej premier Morawiecki unikał więc publicznego zaangażowania we współpracę z Chinami, ale działał wspólnie z prezydentem, który przyjął rolę ich „wiernego sojusznika”, podejmując „konkretne zobowiązanie do wspierania polityki innego rządu”.

Chiny jako element balansowania w relacjach z USA i UE

Chociaż obydwie ośrodki władzy współdziałały w kwestii pozyskiwania chińskich zasobów medycznych, to jednocześnie demonstrowały różny stopień zainteresowania wielostronną współpracą z Chinami. W lutym 2021 r. prezydent Duda, na osobiste zaproszenie Xi Jinpinga, wziął udział w zdalnym szczycie formatu 16+1, mimo iż polskie MSZ miało mu odradzać tę decyzję, a sześć państw Europy Środkowo-Wschodniej obniżyło rangę uczestnictwa w spotkaniu. Na forum szczytu prezydent RP przyjął rolę „mediatora-integratora” i jednocześnie „lidera regionu”. Podkreśliwszy, że każde państwo regionu ma „prawo do samodzielnego określenia pułapu oczekiwań i zakresu możliwej współpracy [z Chinami]”, ocenił, że „żadne istotne wydarzenie dotyczące Europy Środkowej nie może odbyć się bez obecności Polski”³⁶.

34 习近平同波兰总统杜达通电话 Xi Jinping tong Bolan zongtong Duda tong dianhua (Xi Jinping rozmawiał telefonicznie z polskim prezydentem Dudą), „Dziennik Ludowy” [online], 25 III 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2020-03/25/nw.D110000renmrb_20200325_4-01.htm>.

35 Rozmowa z przewodniczącym Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinpingiem, Prezydent.pl [online], 1 III 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozmowa-z-przewodniczacym-chinskiej-republiki-ludowej-xi-jinpingiem,2067>>.

36 IX Szczyt Przywódców Europy Środkowowschodniej i Chin z udziałem Prezydenta RP, Prezydent.pl [online], 9 II 2021 [dostęp: 13 XII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozpoczal-sie-ix-szczyt-przywocow-europy-srodkowo-wschodniej-i-chin-z-udzialem-prezydenta,2046>>. Zob. również: W. Ferfecki, *Chiński labirynt Prawa i Sprawiedliwości*, „Rzeczpospolita” [online], 1 III 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rp.pl/kraj/art8659511-chinski-labirynt-prawa-i-sprawiedliwosci>>.

Podobną postawę przyjęło wkrótce również polskie MSZ. W maju 2021 r., niedługo po opuszczeniu 16+1 przez Litwę³⁷, minister spraw zagranicznych Zbigniew Rau udał się do Guizhou na spotkanie z szefem chińskiej dyplomacji Wang Yi. Według związłego komunikatu polskiego MSZ, w czasie rozmowy ministrowie zgodzili się, że format 16+1 „po niezbędnych dostosowaniach, powinien być ważnym filarem współpracy między Europą a Chinami”³⁸. Jednocześnie minister Rau zapewnił, że „Polska, jako jeden z beneficjentów rozwoju ładu światowego po 1989 roku, będzie nadal współpracować z sojusznikami i partnerami w tworzeniu i utrzymywaniu warunków dla pokojowej współpracy międzynarodowej”³⁹.

Chińskie MSZ poinformowało natomiast, że Wang Yi podkreślił, iż „wysoce ceni międzynarodowe i regionalne wpływy Polski” i „wspiera Polskę w odgrywaniu większej i bardziej aktywnej roli w sprawach międzynarodowych i regionalnych”⁴⁰. Wspomniano także zapewnienie ministra Raua, że Polska zachęca chińskie firmy do inwestowania i nie zamierza stosować wobec nich praktyk dyskryminujących. Miało to przekonać Chiny, iż koncern Huawei nadal był brany pod uwagę jako partner w tworzeniu sieci 5G w Polsce. Ponadto szef polskiego MSZ miał wyrazić poparcie dla ratyfikacji

Należy przy tym odnotować, że brak entuzjazmu ze strony rządu nie przełożył się dotychczas na decyzję o opuszczeniu formatu, również w obliczu wsparcia Chin dla Rosji w czasie wojny w Ukrainie, które było jedną z przyczyn wyjścia z 16+1 Estonii i Łotwy w sierpniu 2022 roku. Zob. U. A. Berziņa-Čerenkova, *Mild wording but harsh timing: Latvia and Estonia's exit from 16+1*, China Observers [online], 12 VIII 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://chinaobservers.eu/mild-wording-but-harsh-timing-latvia-and-estonias-exit-from-161/>>.

- 37 Władze Litwy uzasadniły tę decyzję tym, że współpraca z Chinami nie przynosi Litwie korzyści gospodarczych, a obecność w 16+1 ma niekorzystny wpływ na spójność polityki zagranicznej UE wobec Chin, zob. S. Lau, *Lithuania pulls out of China's '17+1' bloc in Eastern Europe*, Politico [online], 21 V 2021 [dostęp: 15 XII 2023]: <<https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/>>.
- 38 *Minister Rau z wizytą w Chinach*, Gov.pl [online], 29 V 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/minister-rau-z-wizyta-w-chinach>>.
- 39 Tamże.
- 40 王毅同波兰外长拉乌举行会谈 Wang Yi tong Bolan waizhang Lawu juhāng huìtán (Wang Yi odbył rozmowę z polskim ministrem spraw zagranicznych Rauem), Ministerstwo Spraw Zagranicznych ChRL [online], 29 V 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.fmprc.gov.cn/wjbxhd/202105/t20210529_9137390.shtml>.

Kompleksowego Porozumienia Inwestycyjnego (CAI) między UE a Chinami⁴¹, do którego krytycznie odnosiła się administracja amerykańska⁴².

Wydaje się, że to właśnie pogorszone relacje ze Stanami Zjednoczonymi stały się główną przyczyną zmiany retoryki polskiego MSZ wobec Chin. Pierwsze miesiące rozpoczętej w styczniu 2021 r. prezydentury Josepha Bidena, którego zwycięstwo wyborcze nad Donaldem Trumpem chłodno przyjęto w Warszawie, były okresem intensyfikacji kontaktów polsko-chińskich zarówno na szczeblu ministrów spraw zagranicznych (przed wspomnianą wizytą ministra Raua, w styczniu i w marcu odbyły się dwie rozmowy telefoniczne na szczeblu szefów MSZ), jak i przywódców państw (prezydent Duda nie tylko uczestniczył w szczycie 16+1, ale również rozmawiał telefonicznie z Xi Jinpingiem).

Wzmoczone zainteresowanie Polski możliwościami oferowanymi przez chiński rynek finansowy, nasilone w trakcie sporu z Komisją Europejską o wypłatę gigantycznych środków z Krajowego Planu Odbudowy (KPO) na tle sporu o praworządność, wydaje się także wskazywać na wybór tych strategii. Zarówno emisja denominowanych w juanach polskich obligacji na rynku chińskim (ok. 450 mln USD), jak i kredyty z chińskich banków, zaciągnięte w lutym i – już po wybuchu wojny w Ukrainie – sierpniu 2022 r. przez państwową spółkę gazową PGNiG (łącznie ok. 1,77 mld PLN), przypadły w czasie, gdy w skutek sporu z Brukselą Polska czekała na odmrożenia gigantycznych funduszy europejskich⁴³.

Ciągłość i zmiana w polskiej polityce wobec Chin w kontekście wojny w Ukrainie

Niecałe trzy tygodnie przed wybuchem wojny w Ukrainie, prezydent Duda jako jedyny przywódca państwa UE wziął udział w ceremonii otwarcia

41 Tamże.

42 S. Płóciennik, M. Przychodniak, M. Szczepanik, D. Wnukowski, S. Zaręba, Ł. Błoński, J. Strzelecki, M. Wąsiński, *EU-China comprehensive agreement on investment: political and economic implications for the European Union*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2021, s. 16.

43 W. Gadomski, *Zamiast środków unijnych w euro chińskie pożyczki w juanach dla Polski?*, Bank.pl [online], 24 VIII 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://bank.pl/zamiast-srodkow-unijnych-w-euro-chinskie-pozyczki-w-juanach-dla-polski/?id=420596&catid=25926>>.

Zimowych Igrzysk Olimpijskich w Pekinie. Wizyta odbyła się, mimo że wielu zachodnich partnerów Polski zbojkotowało imprezę z powodu łamania praw człowieka w Chinach, zwłaszcza represji przeciwko Ujgurom. Podczas dwustronnego spotkania w Pekinie, Xi Jinping podziękował prezydentowi za pozytywną odpowiedź na otrzymane pięć lat wcześniej zaproszenie, nazwał również swoje stosunki z polskim prezydentem „dżentelmeńską przyjaźnią”, która trzyma się swoich zobowiązań⁴⁴.

Przed podróżą prezydenta Dudy do Pekinu, Jakub Kumoch, jego doradca ds. polityki zagranicznej przyjąwszy rolę „mediatora-integratora” tłumaczył, że suwerennym prawem Polski jest prowadzenie „własnej polityki wobec Chin”, a „bardzo przyjazne relacje” z tym państwem nie stoją w sprzeczności z sojuszem polsko-amerykańskim⁴⁵. Po upływie roku, już po odejściu z kancelarii, Kumoch wyjaśnił, że wizyta w Pekinie była próbą doprowadzenia do chińskiego pośrednictwa w rozmowach ukraińsko-rosyjskich i służyła zwróceniu uwagi Xi Jinpingowi, że atak Rosji na Ukrainę będzie niekorzystny dla Chin z punktu widzenia ich interesów handlowych⁴⁶. W roli „mediatora-integratora” wystąpił również prezydencki minister Andrzej Dera, który wyjaśnił, że oprócz kwestii gospodarczych, prezydent Duda „przedstawił Xi Jinpingowi kryzys wokół Ukrainy z perspektywy europejskiej i NATO, ponieważ prezydent Chin prawdopodobnie ma informacje tylko z drugiej [czyli rosyjskiej] strony”⁴⁷.

Mimo niezadowolenia z postawy Chin⁴⁸ wobec wojny, w roli „mediatora-integratora” występowało także Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

44 习近平会见波兰总统杜达 Xi Jinping huijian Bolan zongtong Duda (Xi Jinping spotkał się z polskim prezydentem Dudą), Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China [online], 6 II 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.mfa.gov.cn/zyxw/202202/t20220206_10639406.shtml>.

45 *Poland's president to attend Beijing Olympics amidst U.S. boycott*, Reuters [online], 18 I 2022, [dostęp: 13 XII 2023]: <<https://www.reuters.com/lifestyle/sports/polands-president-attend-beijing-olympics-amidst-us-boycott-2022-01-18/>>.

46 W. Rogacin, *Jakub Kumoch: Od początku wiedzieliśmy, że Ukraina nie upadnie*, I.pl [online], 24 II 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://i.pl/jakub-kumoch-od-poczatku-wiedzielismy-ze-ukraina-nie-upadnie/ar/c1-17316819>>.

47 *Andrzej Duda spotkał się z przywódcą Chin Xi Jinpingiem. Prezydencki minister o szczegółach rozmowy w Pekinie*, TVN24 [online], 6 II 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://tvn24.pl/swiat/pekin-andrzej-duda-spotkal-sie-z-przywodca-chin-xi-jinpingiem-prezydencki-minister-o-szczegolach-rozmowy-5587640>>.

48 W maju 2022 roku chińska delegacja pod przewodnictwem Huo Yuzhen, specjalnej wysłanniczki ds. formatu 16+1, nie została przyjęta przez polskie MSZ. Zamiast

Po rozmowie Zbigniewa Raua z Wang Yi w czerwcu 2022 r., polskie MSZ odnotowało, że oba państwa zauważyły „różnice w głosowaniu na forum ONZ” (odnosząc się tym samym do poparcia Chin dla Rosji w tej organizacji) i pośrednio wezwało Chiny do potępienia rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Jednak szef polskiej dyplomacji nie skrytykował chińskiego stanowiska wobec wojny, koncentrując się przede wszystkim na współpracy gospodarczej. Zapewnił on Wang Yi, że Polska jest otwarta na dialog z Chinami oraz przekazał listę problemów gospodarczych, na których rozwiązanie Polska czeka od wielu lat⁴⁹, w tym m.in. zmniejszenie ogromnego deficytu w handlu dwustronnym z Chinami, zwiększenie napływu chińskich inwestycji (zwłaszcza w projektach typu *greenfield*), poprawę dostępu do chińskiego rynku dla polskich produktów oraz większy udział polskich firm w funkcjonowaniu sieci kolejowej Chiny-Europa⁵⁰. W tym samym miesiącu MSZ zapewniło, że Polska pozostanie w 16+1, choć będzie wybiórczo angażować się w prace formatu⁵¹.

Pod koniec lipca doszło natomiast do rozmowy prezydenta Dudy z Xi Jinpingiem, która „w dużej mierze dotyczyła konsekwencji rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie”⁵². W ocenie chińskiej postawy prezydent RP był jeszcze

rozmów z MSZ, chińska delegacja spotkała się m.in. z Markiem Suskim, który trzy tygodnie później krytykując w Telewizji Polskiej (TVP) UE za jej rzekomą nieudolność, oświadczył, że Chiny są gotowe udzielić pomocy finansowej i rzeczowej ukraińskim uchodźcom w Polsce, sondując w tym celu polskie samorządy. Według Marka Suskiego, kwota proponowanej pomocy ze strony Chin miała być stosunkowo niewielka, ale miała symbolicznie pokazać, że Chiny nie wspierają ślepo Rosji. *Kwadrans polityczny*, TVP VOD [online], 24 V 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/kwadrans-polityczny-odcinki,274096/odcinek-1413,S01E1413;394179>>. Ostatecznie, w listopadzie tego samego roku, Jiang Yu, następczyni Huo Yuzhen została przyjęta przez polskie MSZ. Zob. 姜瑜特别代表工作组访问中东欧七国 Jiang Yu тебе daibiao gongzuo ze fangwen ZhongDongOu qi guo [Grupa robocza pod kierownictwem specjalnej wysłanniczki Jiang Yu z wizytą w siedmiu państwach Europy Środkowo-Wschodniej], Sekretariat Współpracy Chin i Europy Środkowo-Wschodniej [online], 24 XI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://www.china-ceec.org/chn/msc/dsj/202211/t20221124_10980532.htm>.

- 49 Szerzej zob. A. Brona, *Nierealne oczekiwania. Bilans i perspektywy stosunków polsko-chińskich*, Klub Jagielloński, Warszawa 2020.
- 50 *Minister Rau rozmawiał z szefem chińskiej dyplomacji*, Gov.pl [online], 13 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/chiny/minister-rau-rozmawial-z-szefem-chińskiej-dyplomacji>>.
- 51 M. Grzegorzcyk, *Polska zostaje w 16+1*, Puls Biznesu [online], 21 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.pb.pl/polska-zostaje-w-16-1-1153870>>.
- 52 *Rozmowa telefoniczna Andrzeja Dudy z Xi Jinpingiem*, Prezydent.pl [online], 29 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozmowa-telefoniczna-andrzeja-dudy-z-xi-jinpingiem,57175>>.

powściągliwszy niż MSZ. Miał on zwrócić uwagę na negatywne dla Europy Środkowo-Wschodniej skutki prowadzonej przez Rosję wojny, w tym dla bezpieczeństwa i gospodarki oraz relacji handlowych z Chinami. Podkreślał także zdolność Chin do odegrania aktywnej roli w zapobieganiu światowemu kryzysowi żywnościowemu, który Rosja chce wywołać⁵³. Po wybuchu wojny prezydent Duda konsekwentnie odgrywał więc wobec Chin rolę „mediatora-integratora”. Wskazuje się, że jedną z przyczyn niechęci do antagonizowania Chin mogą być osobiste ambicje prezydenta Dudy związane z planami międzynarodowej kariery politycznej po zakończeniu prezydentury w 2025 r.⁵⁴

Na tle wystąpień prezydenta i MSZ wypowiedzi premiera Morawieckiego odznaczały się znacznie bardziej zdecydowaną retoryką, a on sam prezentował się jako „obrońcy wiary”. W czerwcu 2022 r. na łamach portalu Politico wyraził obawy związane ze współpracą chińsko-rosyjską i aspiracjami Chin do zmiany porządku międzynarodowego w pojedynkę lub „w tandemie z Rosją”. Odwołując się do aksjologicznej antynomii dzielącej autorytaryzm i demokrację, premier RP wskazywał, że obrona Ukrainy potwierdzi utrzymanie globalnego przywództwa przez „transatlantycki wolny świat” i wiarę „w uniwersalność wartości takich jak wolność i prawo do narodowego samostanowienia”⁵⁵. Ponadto Mateusz Morawiecki ostrzegł, że jeśli Rosja nie zostanie powstrzymana przez Zachód, to Chiny wykorzystają tę sytuację do zajęcia Tajwanu⁵⁶.

Z jeszcze dosadniejszą krytyką Chin, premier RP wystąpił 13 kwietnia 2023 r. Na forum Rady Atlantyckiej w Waszyngtonie Mateusz Morawiecki stwierdził m.in., że „jeśli Ukraina upadnie, zostanie podbita, już następnego

53 Tamże.

54 Wskazuje się, że niechęć Andrzeja Dudy do antagonizowania Chin, zwłaszcza na tle praw człowieka, jest w pewnym stopniu podyktowana jego osobistymi ambicjami i planami na dalszą międzynarodową karierę polityczną, np. w strukturach Organizacji Narodów Zjednoczonych, po zakończeniu prezydentury. Aby osiągnąć ten cel, polski prezydent będzie potrzebował zarówno wsparcia USA, jak i przynajmniej milczącej zgody Chin. Zob. A. Stankiewicz, *Co Duda zrobi po prezydenturze? Ma na oku pracę za granicą*, Onet [online], 30 VI 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/co-duda-zrobi-po-prezydenturze-ma-na-oku-prace-za-granica/cvk7pq6>>.

55 M. Morawiecki, *The future of the West is in question*, Politico [online], 27 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.politico.com/news/magazine/2022/06/27/future-west-morawiecki-ukraine-00042564>>.

56 Tamże.

dnia Chinę mogą napaść na Tajwan⁵⁷. Ponadto, oceniwszy, że Chiny wraz z Rosją działają na rzecz obalenia porządku międzynarodowego, dodając, że „Rosja dąży przede wszystkim do zniszczenia Ukrainy, tak, aby Ukraina nie mogła być bazą dla wzmacniania [obecności] Zachodu, a dążenie to jest najprawdopodobniej podzielane przez komunistyczne Chiny⁵⁸. Choć Morawiecki zapewnił o swoim szcunku dla Chin, które są potężnym krajem, to podkreślił także, że „[Polska] nie podziela tych samych [co Chiny] wartości⁵⁹. Premier RP wyraził również swoje zaniepokojenie wsparciem Xi Jinpinga dla Władimira Putina, zaznaczając, iż „ma nadzieję, że Chiny nie przekroczą czerwonej linii, dostarczając broń Rosji⁶⁰”.

W tym samym dniu minister Zbigniew Rau przedstawił w Sejmie informację o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.⁶¹, jednak w odróżnieniu od premiera zaprezentował stanowisko bliższe roli „mediatora-integratora”. Szef polskiej dyplomacji mówił m.in. o znaczeniu dialogu politycznego z Chinami w kontekście agresji rosyjskiej na Ukrainę. Wskazawszy na Chiny jako państwo, które „ponosi szczególną odpowiedzialność za utrzymanie pokoju na świecie”, minister Rau wyraził oczekiwanie, że Chiny „będą aktywniej reagować na rzecz niszczenia tego pokoju przez Rosję⁶²”.

57 *Premier Mateusz Morawiecki: dzisiaj Polska jest kluczem do odbudowy relacji euroatlantycznych – porządku między Unią Europejską a USA*, Gov.pl [online] 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/premier/premier-mateusz-morawiecki-dzisiaj-polska-jest-kluczem-do-odbudowy-relacji-euroatlantycznych--porzadku-miedzy-unia-europejska-a-usancil>>.

58 Tamże.

59 Tamże. Zestawienie przez polskiego premiera sytuacji Ukrainy i Tajwanu wzbudziło natychmiastową krytykę ze strony ambasady ChRL. Zob. *Oświadczenie Rzecznika Ambasady Chin w Polsce na temat błędnej wypowiedzi dotyczącej kwestii Tajwanu wygłoszonej przez polskiego urzędnika*, Ambasada ChRL w Polsce [online], 14 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://pl.china-embassy.gov.cn/pol/sghd_1/202304/t20230414_11059027.htm>.

60 *Poland's prime minister: Western Europe needs to commit to Ukrainian victory and beware of China*, Atlantic Council, 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=215cicp8Pmw>>.

61 *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.*, Gov.pl, 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2023-r>>.

62 Tamże.

Bardziej krytyczny wobec ChRL był wiceminister spraw zagranicznych Wojciech Gerwel, który w kolejnym miesiącu spotkał się w Warszawie ze specjalnym wysłannikiem chińskiego rządu Li Huiem. W toku rozmowy, polski dyplomata podkreślił nie tylko ignorowanie przez ChRL sytuacji prawno-międzynarodowej w obliczu wojny, ale także wskazał na wybiórcze stosowanie się do własnych kanonicznych reguł głoszonych przez Chiny w polityce międzynarodowej⁶³. Choć pozytywie odniósł się do podjęcia przez Chiny dialogu z Ukrainą, to jednocześnie oznajmił, że zrównywanie przez Chiny ofiary z agresorem jest nieakceptowalne. Ponadto Polska wyraziła stanowcze poparcie dla ukraińskich propozycji pokojowych i wezwała Chiny – jako członka Rady Bezpieczeństwa ONZ i naczelnego orędownika pięciu zasad pokojowego współistnienia – do potępienia agresji rosyjskiej i powściągnięcia działań Moskwy⁶⁴. W krytycznej ocenie chińskiej polityki wobec Ukrainy polskie MSZ zbliżyło się w ten sposób do roli „obrońcy wiary”, prezentowanej przez premiera Morawieckiego.

Wnioski

Zgodnie z opinią przedstawioną na wstępie artykułu, zwiększenie różnorodności krajowych aktorów politycznych, którzy mogą pełnić role narodowe (i różne tych ról kombinacje) w polityce zagranicznej, jest jednym z najcenniejszych wkładów w ten nurt badań. W analizowanym okresie główna oś podziału (kontestacji horyzontalnej) przebiegała między ośrodkiem prezydenckim Andrzeja Dudy – zwolennika zaangażowania Polski we współpracę z Chinami oraz rządem premiera Mateusza Morawieckiego, który wyraźnie opowiadał się za polityką powstrzymywania Chin. Dychotomiczny podział na „angażujących” („mediatorów-integratorów”) i „powstrzymujących” („obrońców wiary”) jest oczywiście uogólnieniem. W analizowanym okresie obie główne role polskiej polityki wobec Chin wzajemnie się przenikały, również na poziomie aktorów je odgrywających. Przykładem tego jest np. Jakub Kumoch, który po odejściu z kancelarii prezydenta objął

63 *Wiceminister Wojciech Gerwel przyjął specjalnego wysłannika rządu Chin ds. Eurazji*, Gov.pl [online], 19 V 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wiceminister-wojciech-gerwel-przyjal-specjalnego-wyslannika-rzadu-chin-ds-eurazji>>.

64 Tamże.

stanowisko ambasadora RP w ChRL, czy Marcin Przydacz, przechodząc z MSZ do kancelarii prezydenta Dudy.

Choć rząd premiera Morawieckiego, a zwłaszcza resorty siłowe, podchodziły do relacji z ChRL z ostrożnością, to ministerstwo spraw zagranicznych często odgrywało rolę pośrednią między postawą prezydenta i premiera, a w pewnych okresach wypełniając wręcz rolę trzeciego ośrodka w polskiej polityce zagranicznej względem Chin. Należy przy tym odnotować, że mimo wojny w Ukrainie w polskim rządzie nie brakowało zwolenników współpracy gospodarczej z ChRL, zwłaszcza w kręgach związanych z sektorami rolno-spożywczym, kolejowym czy górniczym, które zabiegają o przyjazne nastawienie chińskiej administracji⁶⁵.

Prezydent Duda i rząd premiera Morawieckiego, choć wszyscy wywodzili się z tego samego obozu politycznego, wielokrotnie demonstrowali odmienne postawy (role narodowe) wobec Chin, co uświadamia złożoność relacji polsko-chińskich i zmieniające się w czasie uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne tychże relacji. Niemal przez cały okres sprawowania funkcji premiera RP Mateusz Morawiecki podkreślał zaangażowanie Polski w obronę „wolnego świata” przed Chinami (i Rosją), co miało służyć uzasadnieniu zwiększenia wsparcia wojskowego ze strony USA. Gdy w 2020 i na początku 2021 r. zaistniała potrzeba utrzymywania dobrych relacji z Chinami, obliczona na uprzywilejowany dostęp do środków ochronnych i medycznych do walki z pandemią, premier Morawiecki podjął współpracę z prezydentem Dudą, który przyjął wtedy rolę „oddanego sojusznika” Chin.

Jednocześnie polskie władze starały się utrzymać otwarte kanały wielo- i dwustronnej współpracy politycznej z Chinami, które mogły być

65 Ł. Sarek, *Polska – stabilny partner Chin w Europie*, Asia Explained [online], 4. XII 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://pl.asiaexplained.org/2022/08/04/polska-stabilny-partner-chin-w-europie/>>. Przykładem wskazującym na potrzebę zapewnienia parasola politycznego do usunięcia chińskich barier handlowych jest sprawa embarga na polską wołowinę. Gdy w czerwcu 2023 r. Chiny po 22 latach zniosły zakaz importu z Polski, Jacek Zarzecki, prezes Polskiego Związku Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego, oznajmił, że oprócz działań odpowiednich instytucji państwowych i branżowych, przełom w tej sprawie nie byłby możliwy bez dyplomatycznego zaangażowania prezydenta Dudy. Zob. P. Piwowarek, *Po 22 latach Chiny zniosły embargo na polską wołowinę. „Ogromny potencjał”*, Portal Spożywczy, 16 VI 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.portalspozywczy.pl/mieso/wiadomosci/po-22-latach-chiny-zniosly-embargo-na-polska-wolowine-quot-ogromny-potencjal-quot,226899.html>>.

wykorzystane również jako element nacisku w relacjach z UE (na tle sporu o praworządność) i z USA, co pokazała intensyfikacja kontaktów polsko-chińskich po zwycięstwie wyborczym Josepha Bidena. Niemniej w obliczu wojny w Ukrainie i bezpośredniego zagrożenia ze strony Rosji, Polska jednoznacznie dążyła do utrzymania ścisłych więzi bezpieczeństwa ze Stanami Zjednoczonymi, co odzwierciedlała krytyczna wobec Chin retoryka premiera Morawieckiego. Choć na tle utrzymującego się poparcia Chin dla Rosji w czasie wojny, prezydent Duda stał się bardziej powściągliwy w relacjach z Xi Jinpingiem⁶⁶, to publicznie nigdy Chin nie skrytykował. Podobną postawę w stosunku do Chin prezentował po wybuchu wojny w Ukrainie minister spraw zagranicznych Zbigniew Rau. Należy jednak odnotować, że przedstawiciele polskiego MSZ niższego szczebla wykazywali się retoryką bardziej asertywną.

Wyrażenie krytyki w trakcie spotkania z wyższej rangi politykami chińskimi, zwłaszcza Xi Jinpingiem i jego najbliższymi współpracownikami, prawdopodobnie spowodowałoby duże reperkusje we wzajemnych relacjach i mogłoby być odebrane jako bezpośredni atak na samego przywódcę ChRL. Natomiast stanowcze opinie wypowiedziane przez wiceministra Wojciecha Gerwela w rozmowach roboczych nie zostały podchwyczone przez chiński aparat propagandy. Wskazuje to na pewną ostrożność ze strony rządu Mateusza Morawieckiego, który nie dążył do bezpośredniego starcia z Chinami na najwyższym szczeblu politycznym, nawet jeżeli pozwoliłoby mu to wzmocnić jego pozycję w stosunku do USA. Można zatem wskazać na krytykę Chin ze strony rządu, ale wyrażaną poprzez mniej eksponowane kanały dyplomatyczne bądź – jak w przypadku samego premiera – na łamach mediów lub podczas wystąpień na forach eksperckich.

Dodatkowym pytaniem, które zasługuje na rozważenie w kontekście koncepcji ról narodowych i jej wewnętrznych uwarunkowań dotyczy tego, w jaki sposób osobiste przekonania najważniejszych decydentów przekładały się na ich politykę względem Chin. Podobnie jak ministrowie Macierewicz i Kamiński, premier Morawiecki wydawał się zawsze deklorować postawę antykomunistyczną, co może tłumaczyć jego sceptycyzm wobec współpracy z Chinami i przyjmowanie roli „obrońcy wiary”. Z kolei

66 Wskazówką w tym względzie może być brak przekazania publicznych gratulacji z okazji „wyboru” Xi Jinpinga na trzecią kadencję na stanowisku sekretarza generalnego KPCh.

Andrzej Duda, który również podkreślał swój antykomunizm, od początku prezydentury był wobec Chin nastawiony pozytywnie, czasami wbrew stronie rządowej. Pewną przesłanką w tym zakresie może być kalkulacja, że dzięki dobrym osobistym relacjom z przywódcą Chin, łatwiej będzie mu uzyskać poparcie dla stanowiska w organizacjach międzynarodowych po upływie kadencji prezydenta RP. Obraz osobistych motywacji polskich polityków w tym zakresie jest jednak bardzo niepełny.

Powyższe wnioski potwierdzają, że wcześniejsze badania nad teorią ról, które koncentrowały się prawie wyłącznie na państwie jako spójnej jednostce analizy, przesłaniały sporo wewnętrznych nieporozumień i różnic. Koncepcja horyzontalnej kontestacji pozwala znacznie poszerzyć tę perspektywę badawczą i wskazać na zmieniającą się w czasie rolę czynników zewnętrznych i wewnętrznych w kształtowaniu się ról narodowych przyjmowanych przez główne ośrodki władzy w państwie.

Bibliografia

- Agencja Mienia Wojskowego odwołała przetarg, TVP3Łódź [online], 7 XII 2016 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://lodz.tvp.pl/28130484/agencja-mienia-wojskowego-odwolala-przetarg>>.
- Bērziņa-Čerenkova U. A., *Mild wording but harsh timing: Latvia and Estonia's exit from 16+1*, China Observers [online], 12 VIII 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://chinaobservers.eu/mild-wording-but-harsh-timing-latvia-and-estonias-exit-from-161/>>.
- Brona A., *Nierealne oczekiwania. Bilans i perspektywy stosunków polsko-chińskich*, Klub Jagielloński, Warszawa 2020.
- Breuning M., *Role theory*, [w:] *Routledge handbook of foreign policy analysis methods*, red. P. A. Mello, F. Ostermann, Routledge, Abingdon and New York 2023, s. 187–201.
- Cantir C., Kaarbo J., *Contested roles and domestic politics: reflections on role theory in foreign policy analysis and IR theory*, „Foreign Policy Analysis” 2012, vol. 8, issue 1, s. 5–24.
- Czubkowska S., *Chińczycy trzymają nas mocno*, Znak, Kraków 2022.
- Perfecki W., *Chiński labirynt Prawa i Sprawiedliwości*, „Rzeczpospolita” [online], 1 III 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rp.pl/kraj/art8659511-chinski-labirynt-prawa-i-sprawiedliwosci>>.
- IX Szczyt Przywódców Europy Środkowowschodniej i Chin z udziałem Prezydenta RP, Prezydent.pl [online], 9 II 2021 [dostęp: 13 XII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozpoczal-sie-ix-szczyt-przywocow-europy-srodkowo-wschodniej-i-chin-z-udzialem-prezydenta,2046>>.

- Fort Trump coraz bliżej?*, Wiadomości TVP [online], 13 XI 2018 [dostęp: 10 XII 2023]: <<https://wiadomosci.tvp.pl/39936650/fort-trump-coraz-blizej>>.
- Gadomski W., *Zamiast środków unijnych w euro chińskie pożyczki w juanach dla Polski?*, Bank.pl [online], 24 VIII 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://bank.pl/zamiast-srodkow-unijnych-w-euro-chinskie-pozyczki-w-juanach-dla-polski/?id=420596&catid=25926>>.
- Grzegorzczuk M., *Polska zostaje w 16+1*, Puls Biznesu [online], 21 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.pb.pl/polska-zostaje-w-16-1-1153870>>.
- Holsti K. J., *National role conceptions in the study of foreign policy*, „International Studies Quarterly” 1970, vol. 14, no. 3, s. 233–309.
- 姜瑜特别代表工作组访问中东欧七国 Jiang Yu *tiebie daibiao gongzuo zu fangwen ZhongDongOu qi guo* [Grupa robocza pod kierownictwem specjalnej wysłanniczki Jiang Yu z wizytą w siedmiu państwach Europy Środkowo-Wschodniej], Sekretariat Współpracy Chin i Europy Środkowo-Wschodniej [online], 24 XI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://www.china-ceec.org/chn/msc/dsj/202211/t20221124_10980532.htm>.
- Konferencja prasowa premiera Mateusza Morawieckiego*, OnetNews [online], 14 IV 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=GCP10MGqKOE>>.
- Kowalski B., *China's mask diplomacy in Europe: Seeking foreign gratitude and domestic stability*, „Journal of Current Chinese Affairs” 2021, vol. 50, issue 2, s. 214–218, DOI: 10.1177/18681026211007147.
- Kowalski B., *From railway dreams to a reality check. Achievements and challenges of Sino-Polish relations at the local level – the case of Łódzkie-Sichuan partnership*, [w:] *China's Belt and Road Initiative Strategic and Economic Impacts on Central Asia, Southeast Asia, and Central Eastern Europe*, red. A. Gerstl, U. Wallenböck, Routledge, London 2020, s. 197–213.
- Kowalski B., *What's next for the China-CEE 16+1 platform?*, „The Diplomat” [online], 17 VII 2018 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://thediplomat.com/2018/07/whats-next-for-the-china-cee-161-platform/>>.
- Kowalski B., Rekść M., *Pandemic diplomacy and patron-client relations in Sino-Serbian cooperation*, „China Information” 2023, vol. 37, issue 2, s. 190–194, DOI: 10.1177/0920203X231155148.
- Kwadrans polityczny*, TVP VOD [online], 24 V 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://vod.tvp.pl/informacje-i-publicystyka,205/kwadrans-polityczny-odcinki,274096/odcinek-1413,S01E1413,394179>>.
- Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.*, Gov.pl, 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2023-r>>.
- Lau S., *Lithuania pulls out of China's '17+1' bloc in Eastern Europe*, Politico [online], 21 V 2021 [dostęp: 15 XII 2023]: <<https://www.politico.eu/article/lithuania-pulls-out-china-17-1-bloc-eastern-central-europe-foreign-minister-gabrielius-landsbergis/>>.

- Liu Guangyuan, *Nie dla „żelaznej kurtyny” technologii 5G*, „Rzeczpospolita” [online], 17 VII 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art8872921-nie-dla-zelaznej-kurtyny-technologiei-5g>>.
- Mateusz Morawiecki po szczycie 16+1 w Dubrowniku, Kancelaria Premiera [online], 12 IV 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=4D91Mt-A1HM>>.
- Mateusz Morawiecki w „Daily Telegraph”: w kwestii 5G cała Europa musi stać razem z USA, Gov.pl [online], 16 VII 2020, [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/ukraina/mateusz-morawiecki-w-daily-telegraph-w-kwestii-5g-cala-europa-musi-stac-razem-z-usa>>.
- Minister Kamiński ostro o Chinach i 5G. „Ogarnia mnie przerażenie”, Bankier.pl [online], 10 XII 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Minister-Kaminski-ostro-o-Chinach-i-5G-Ogarnia-mnie-przerazenie-7787534.html>>.
- Minister Rau rozmawiał z szefem chińskiej dyplomacji, Gov.pl [online], 13 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/chiny/minister-rau-rozmawial-z-szefem-chinskiej-dyplomacji>>.
- Minister Rau z wizytą w Chinach, Gov.pl [online], 29 V 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/minister-rau-z-wizyta-w-chinach>>.
- Morawiecki M., *The future of the West is in question*, Politico [online], 27 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.politico.com/news/magazine/2022/06/27/future-west-morawiecki-ukraine-00042564>>.
- Orlikowski P., *Prezydent o sieci 5G i zatrzymaniu pracownika Huawei*. „Musimy być bardzo ostrożni”, Money.pl [online], 23 I 2019, [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.money.pl/gospodarka/prezydent-o-sieci-5g-i-zatrzymaniu-pracownika-huawei-musimy-byc-bardzo-ostrozni-6341323727693441a.html>>.
- Oświadczenie Rzecznika Ambasady Chin w Polsce na temat błędnej wypowiedzi dotyczącej kwestii Tajwanu wygłoszonej przez polskiego urzędnika, Ambasada ChRL w Polsce [online], 14 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://pl.china-embassy.gov.cn/pol/sghd_1/202304/t20230414_11059027.htm>.
- Piwowarek P., *Po 22 latach Chiny zniosły embargo na polską wołowinę*. „Ogromny potencjał”, Portal Spożywczy, 16 VI 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.portalspozywczy.pl/mieso/wiadomosci/po-22-latach-chiny-zniosly-embargo-na-polska-wolowine-quot-ogromny-potencjal-quot,226899.html>>.
- Płóciennik S., Przychodniak M., Szczepanik M., Wnukowski D., Zaręba S., Błoński Ł., Strzelecki J., Wąsiński M., *EU-China Comprehensive Agreement on Investment: Political and Economic Implications for the European Union*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2021.
- Poland's president to attend Beijing Olympics amidst U.S. boycott, Reuters [online], 18 I 2022, [dostęp: 13 XII 2023]: <<https://www.reuters.com/lifestyle/sports/polands-president-attend-beijing-olympics-amidst-us-boycott-2022-01-18/>>.
- Poland's prime minister: Western Europe needs to commit to Ukrainian victory and beware of China, Atlantic Council, 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.youtube.com/watch?v=215cicp8Pmw>>.

- Premier Mateusz Morawiecki: dzisiaj Polska jest kluczem do odbudowy relacji euroatlantyckich – porządku między Unią Europejską a USA*, Gov.pl [online], 13 IV 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/premier/premier-mateusz-morawiecki-dzisiaj-polska-jest-kluczem-do-odbudowy-relacji-euroatlantyckich--porzadku-miedzy-unia-europejska-a-usancil>>.
- Rogacin W., *Jakub Kumoch: Od początku wiedzieliśmy, że Ukraina nie upadnie*, I.pl [online], 24 II 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://i.pl/jakub-kumoch-od-poczatku-wiedzielismy-ze-ukraina-nie-upadnie/ar/c1-17316819>>.
- Rozmowa telefoniczna Andrzeja Dudy z Xi Jinpingiem*, Prezydent.pl [online], 29 VI 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozmowa-telefoniczna-andrzeja-dudy-z-xi-jinpingiem,57175>>.
- Rozmowa z przewodniczącym Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinpingiem*, Prezydent.pl [online], 1 III 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/rozmowa-z-przewodniczacy-m-chinskiej-republiki-ludowej-xi-jinpingiem,2067>>.
- Sarek Ł., *Polska – stabilny partner Chin w Europie*, Asia Explained [online], 4 XII 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://pl.asiaexplained.org/2022/08/04/polska-stabilny-partner-chin-w-europie/>>.
- Skorupska A., *Paradyplomacja Polska-Chiny. Współpraca polskich województw z chińskimi prowincjami*, „Sprawy Międzynarodowe” 2017, t. 70, nr 2, s. 131–140.
- Solonyna Y, Standish R., *China used vaccines, trade to get Ukraine to drop support for Xinjiang scrutiny*, Radio Free Europe Radio Liberty [online], 28 VII 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.rferl.org/a/china-vaccines-ukraine-xinjiang/31382099.html>>.
- Stankiewicz A., *Co Duda zrobi po prezydenturze? Ma na oku pracę za granicą*, Onet [online], 30 VI 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/co-duda-zrobi-po-prezydenturze-ma-na-oku-prace-za-granica/cvk7pq6>>.
- U. S.-Poland Joint Declaration on 5G*, Gov.pl [online], 2 IX 2019 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/attachment/fcfba15a-04b1-4837-a318-9coe737cb37b>>.
- 王毅同波兰外长拉乌举行会谈 Wang Yi tong Bolan waizhang Lawu juhāng huìtan (Wang Yi odbył rozmowę z polskim ministrem spraw zagranicznych Rauem), Ministerstwo Spraw Zagranicznych ChRL [online], 29 V 2021 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.fmprc.gov.cn/wjzbhd/202105/t20210529_9137390.shtml>.
- Wiceminister Wojciech Gerwel przyjął specjalnego wysłannika rządu Chin ds. Eurazji*, Gov.pl [online], 19 V 2023 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wiceminister-wojciech-gerwel-przyjal-specjalnego-wyslannika-rzadu-chin-ds-eurazji>>.
- Witold Waszczykowski w Chinach: *Polska ma potencjał, by stać się ważnym partnerem Pekinu*, „Dziennik” [online], 24 IV 2016 [dostęp: 13 VII 2023]: <<https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/518908,witold-waszczykowski-w-chinach-polska-ma-potencjal-by-stac-sie-waznym-partnerem-pekinu.html>>.

- Wspólne oświadczenie Rzeczypospolitej Polskiej i Chińskiej Republiki Ludowej w sprawie ustanowienia partnerskich stosunków strategicznych*, Ambasada Chińskiej Republiki Ludowej w Polsce [online], 13 I 2012 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://pl.china-embassy.gov.cn/pol/zt/zfvisit/201201/t20120113_2370725.htm>.
- Wspólne oświadczenie w sprawie ustanowienia wszechstronnego strategicznego partnerstwa między Rzeczpospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową*, Prezydent.pl [online], 20 VI 2012 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.prezydent.pl/download/gfx/prezydent/pl/defaultaktualnosci/5378/258/1/20_06_16_wspolne_oswiadczenie_pl_polski.pdf>.
- 习近平会见波兰总统杜达 *Xi Jinping huijian Bolan zongtong Duda* (Xi Jinping spotkał się z polskim prezydentem Dudą), Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China [online], 6 II 2022 [dostęp: 13 VII 2023]: <https://www.mfa.gov.cn/zyxw/202202/t20220206_10639406.shtml>.
- 习近平同波兰总统杜达通电话 *Xi Jinping tong Bolan zongtong Duda tong dianhua* (Xi Jinping rozmawiał telefonicznie z polską prezydentem Dudą), „Dziennik Ludowy” [online], 25 III 2020 [dostęp: 13 VII 2023]: <http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2020-03/25/nw.D110000renmrb_20200325_4-01.htm>.